VARNIAI

Rasa Banytė-Rovell,
Birutė Lisauskaitė

Tyrimai Varniuose

2018 m. archeologiniai tyrimai atlikti pradėjus susisiekimo ir viešųjų erdvių tvarkymo darbus Varnių miesto centrinėje dalyje, Varnių senojo miesto vietoje (UK 2535). 2016 m. rengiant statybos projektą, teritorijoje atlikti žvalgomieji tyrimai. Ištirti 57 žvalgomieji šurfai, iš kurių tik 23 pateko į statybos darbų zoną. Tyrimų metu nustatyta kultūrinio sluoksnio chronologija, stratigrafija, storis (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 370–371).

2018 m. tyrimai vyko 3 sklypuose (1 pav.), kur numatyta naujai įrengti gatvių bei pėsčiųjų takų sankasas, dangas, lietaus nuotekų ir požeminius apšvietimo bei lietaus nuotekų tinklus, gėlynus.

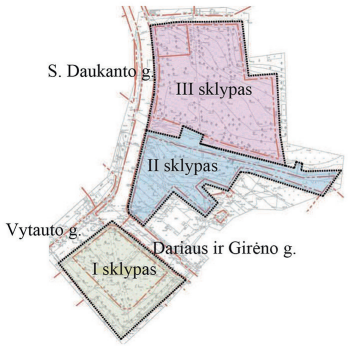
I sklype 1184 m^2 plote atlikti žvalgymai pėsčiųjų takų ir požeminių elektros tinklų trasų vietose. Detalieji tyrimai atlikti lietaus nuotekų tinklų trasos vietoje, 46,2 m^2 plote (perkasos I–V) ir pėsčiųjų takų apšvietimo 12 atramų pamatų vietose, 12 m^2 plote (šurfai 58–69). Fiksuotas iki 0,3–2,1 m storio XVI (XV)–XX a. kultūrinis sluoksnis.

II sklype 610 m^2 plote atlikti žvalgymai pėsčiųjų takų ir požeminių elektros tinklų trasų vietose. Detalieji tyrimai atlikti pėsčiųjų takų apšvietimo 5 atramų pamatų vietose, 5 m^2 plote (šurfai 70–74) ir pėsčiųjų tilto P atramos pamato vietoje – 7,5 m^2 plote (perkasa VI). Tyrimų metu fiksuotas 0,3–1,1 m storio XIX–XX a. kultūrinis sluoksnis.

III sklype 855 m^2 plote atlikti žvalgymai pėsčiųjų takų ir požeminių elektros tinklų trasų vietose. Detalieji tyrimai atlikti pėsčiųjų takų apšvietimo 9 atramų pamatų vietose, 9 m^2 plote (šurfai 75–83) ir pėsčiųjų tilto Š atramos pamato vietoje – 9 m^2 plote (perkasa VII). Tyrimų metu fiksuotas 0,3–1,1 m storio XIX–XX a. kultūrinis sluoksnis.

Tyrimų metu nustatyta, kad I ir II sklypuose pėsčiųjų takų sankasos grioviai buvo įrengti supiltiniame arba permaišytame XIX–XX a. kultūrinio sluoksnio horizonte. Jame aptikti XVI–XVIII a. radiniai į sklypus galėjo patekti su atvežtine žeme arba iš teritorijoje arba jos aplinkoje esančio kultūrinio sluoksnio ankstyvesnių horizontų.

Medininkų aikštės teritorijos P–PR dalyse greičiausiai iki XVIII a. yra buvęs uždurpėjęs Lūkšto ežero duburys, kokių nemažai yra ir kitose Varnių miesto teritorijose bei jo aplinkoje. Šios miesto teritorijoje buvusios pelkės, matyt, koregavo miesto plano raidą, kai miestelėnų namai buvo statomi tik aukščiausiose teritorijos vietose šalia pagrindinių kelių į Tverus, Kaltinėnus ir Telšius. Būtent pelkės vieta miesto centre, matyt, lėmė ne vienos turgaus aikštės miesto centre susiformavimą, o antros

1 pav. Sklypų planas: I – Medininkų aikštė; II – Varnelės parko P dalis; III – Varnelės parko Š dalis. R. Banytės-Rovell brėž.

Fig. 1. A plan of the plots: I – Medininkų Square; II – the S part of Varnelė Park; III – the N part of Varnelė Park.

trikampės turgaus aikštės atsiradimą XVII a. II pusėje, tam pritaikant išplatėjusią dabar vadinamos Dariaus ir Girėno gatvės atkarpą iki pat vienuolių rokitų bažnyčios su vienuolynu. Tai, kad PV šios gatvės dalis buvo ant pelkės ribos krašto, rodo nugrimzdęs į durpes, tikėtina, pirmojo grindimo etapo t. y. XVII a. II pusės, gatvės grindinio fragmentas, tyrimų metu rastas šurfe 69 (2 pav.).

Į miesto centre buvusią pelkę miestelėnai neabejotinai išmetė daugybę šiukšlių. Tyrimų metu rasta indų šukių ir daug kapotų gyvulių kaulų bei medienos skiedrų. Mesdami į pelkę šiukšles bei pildami gruntą su įvairiomis statybinėmis griuvenomis, matyt, valydami teritorijas po miesto gaisrų, gyventojai po truputį teritoriją užpylė. Taip leidžia manyti grunto įvairovė, struktūra, kiekiai, jų pasiskirstymas bei radiniai – molio tinko gabalai, puodyninių koklių, indų duženos, rastos perkasose I–III. Visuose supiltiniuose sluoksniuose rasta daug medžio anglies ir pelenų, o tai patvirtina istorinius faktus apie didelius miestelio gaisrus.

II sklype įvairių ankstesnių žemės darbų metu buvo suardyti XIX a. II pusės ir XX a. I pusės kultūrinio sluoksnio horizontai. Rasta suardytų pastatų akmenų sankaupų ar raudonų plytų duženų, tačiau nerasta išlikusių jų mūro fragmentų. Ankstyvesnio kultūrinio sluoksnio horizontai žemės darbų metu nepasiekti. Perkasoje VI

2 pav. XVII a. II pusės gatvės grindinio fragmentas šurfe 69. B. Lisauskaitės nuotr.

Fig. 2. The fragment of street paving from the second half of the 17th century in Test Pit 69.

3 pav. Medininkų aikštė iki statybos darbų pradžios. B. Lisauskaitės nuotr.

Fig. 3. Medininkų Square prior to the beginning of the construction work.

išlikusio kultūrinio sluoksnio nerasta arba jis Varnelės pakrantėje nebuvo susiformavęs.

III sklype prie S. Daukanto gatvės buvo rasta preliminari A. Zavadskio knygyno vieta. Ankstyvesnio kultūrinio sluoksnio horizontai žemės darbų metu nepasiekti. Perkasoje VII išlikusio kultūrinio sluoksnio nerasta arba jis nebuvo susiformavęs.

Apžvelgiant archeologinių tyrimų medžiagą galima teigti, kad Medininkų aikštė, dabar vadinama Turgaus aikšte, yra XIX–XX a. urbanistinė struktūra, galutinai suformuota XX a. II pusėje įrengiant Lenino vardo skverą (3 pav.).

Unikali miesto dviejų turgaus aikščių kompozicija yra sunaikinta, o vietoj Dariaus ir Girėno gatvės ŠR, R pusėje dar XIX a. II pusėje – XX a. pradžioje buvusios miesto gyvenamųjų pastatų teritorijos dabar yra skveras su gėlynais.

The Investigation in Varniai

In 2018, investigations were conducted on three plots in the central part of the city of Varniai (Fig. 1). On plot I (Fig. 3), a survey was conducted in 1184 m^2 and an excavation in 58.2 m^2. A 16th(15th)–20th-century cultural layer up to 0.3–2.1 m thick was discovered (Fig. 2). The peaty basin of Lake Lukštas probably existed until the 18th century in the S–SE parts of Medininkų Square. A wetland site in the city's centre apparently prevented the formation of a market square there, but the city's second market square, which was triangular, appeared there in the second half of the 17th century by adapting a widened segment of present-day Dariaus and Girėno Street for it.

On plot II, 610 m^2 were surveyed and 12.5 m^2 excavated. A 0.3–1.1 m thick, 19th–20th-century cultural layer was found. The earlier cultural layer horizons were not reached during the earthwork.

On plot III, 855 m^2 were surveyed and 18 m^2 excavated. A 0.3–1.1 m thick, 19th–20th-century cultural layer was found. The earlier cultural layer horizons were not reached during the earthwork. The preliminary site of the bookshop of A. Zavadskis was discovered beside S. Daukanto Street.

VILKIJA

Mantas Daubaras

Tyrimai Vilkijos miesto parke

Vilkijos miesto (Kauno r.) parke numatytos statyti scenos vietoje atliktų žvalgomųjų tyrimų metu iki įžemio ištirti 4 1x1 m dydžio šurfai (iš viso 4 m^2 plotas). Juose fiksuotas vienodas sluoksnių išsidėstymas, skiriasi tik jų storiai. Visose tyrimų vietose sluoksniai išsidėstę tokia tvarka – velėna, judintas supiltinis gruntas, kultūrinis sluoksnis su XVIII–XIX a. keramika (1 pav.) bei gyvūnų kaulais, įžemis. Velėna

1 pav. Tyrimų metu surasta keramika. M. Daubaro nuotr.

Fig. 1. Pottery discovered during the investigation.